

Dåliga relationer ökar risken för hjärt-kärlsjukdom

Kan man minska risken att drabbas av hjärt-kärlsjukdom genom att förbättra relationen med sina närstående? Det tror en grupp forskare från Storbritannien, som i en studie presenterad i tidskriften Archives of Internal Medicine visar att ett dåligt äktenskap eller dåliga relationer med närstående ökar risken att drabbas av hjärt-kärlsjukdom.

Studien bygger på närmare 8 500 offentliganställda i Storbritannien som under andra halvan av 1980-talet svarade på ett omfattande frågeformulär om relationer, främst rörande relationen med make/maka, sambo etc men också med nära vänner. Ingen av studiedeltagarna, som i genomsnitt var i 40-årsåldern vid studiens början, hade då någon känd hjärt-kärlsjukdom.

Frågorna rörde aspekter som hur mycket emotionellt och praktiskt stöd de fick från närstående, om de kände att de kunde avlasta sina problem genom att tala med sina närstående och hur mycket stress de upplevde att relationen orsakade dem.

En uppföljning tolv år senare visade att närmare 600 av studiedeltagarna drabbats av hjärt-kärlsjukdom. För individer med dåliga relationer, som exempelvis uppgett att de upplevde att det blev värre om de talade med närstående om problem, var risken att drabbas av

Dåligt äktenskap eller dåliga relationer med närstående visade sig efter tolv år ge hjärt-kärlsjukdom, även justerat för faktorer som alkohol, stress, hypertoni etc. Foto: SPL/IBL

hjärt-kärlsjukdom 34 procent högre än för de individer som hade goda relationer. Justerat för depression, en riskfaktor för hjärt-kärlsjukdom, hade risken ökat med 25 procent.

Resultaten står sig efter justering för faktorer som kön, ålder, socioekonomisk status, alkoholintag, upplevd stress på arbetsplatsen och sjukdomar som bl a hypertoni, hyperlipidemi och diabetes.

Anders Hansen

läkare, frilansjournalist
anders.hansen@sciencecap.se

Arch Intern Med. 2007;167:1951-7.

Överlevnad efter koloncancer kan bli bättre

BJS Överlevnaden efter behandling för kolorektal cancer i Sverige har förbättrats under de senaste decennierna. Förbättringen är mer uttalad efter rektalcancer än efter koloncancer, vilket tillskrivs riktade insatser i form av forskning, förändring av operationsteknik och centralisering av behandlingen. Liknande riktade insatser är önskvärda för att på motsvarande sätt förbättra överlevnaden efter koloncancer. Syftet med den refererade studien var att utvärdera resultaten efter behandling för koloncancer i Stockholm-Gotlandregionen och att försöka identifiera sätt att förbättra resultaten.

Samtliga 2 855 patienter som diagnostiserades med koloncancer i regionen 1996–2000 ingick i studien och följdes till 2005. Medianåldern var 74 år och

femårsöverlevnaden 46 procent. Hos patienter utan känd fjärrmetastasering var operationen, som utfördes lokalt, inkomplett i 13 procent av fallen.

Överlevnaden korrelerade starkt till radikal kirurgi och tumörstadium. Akut operation var en oberoende riskfaktor för sämre överlevnad. Medianantalet undersökta lymfkörtlar var sex, trots att vårdprogrammet stipulerar minst tolv undersökta körtlar för korrekt stadielin-delning. Skillnader i antal undersökta körtlar fanns mellan olika sjukhus, vilket kan bero på skillnader dels i kirurgisk teknik, dels i undersökning av preparaten. Även vissa skillnader i överlevnad sågs mellan olika sjukhus.

Författarna konkluderar att förbättring av resultaten efter koloncancerbehandling bör kunna åstadkommas genom en ökning av andelen patienter där man lyckas avlägsna all tumörvävnad.

Alzheimerdiagnos med blodprov?

Forskare från Stanforduniversitetet i Kalifornien har upptäckt en grupp proteiner som skulle kunna användas för att ställa alzheimerdiagnos med hjälp av ett blodprov. Det uppmärksammade rönet presenteras i Nature Medicine.

Forskarna har utgått från 259 blodprov från patienter med alzheimer i tidig fas och från friska kontroller. I proven har man tittat på 120 signalproteiner, samtliga inblandade i kommunikation mellan neuron. Det visade sig att för 18 av dessa proteiner var nivåerna förändrade hos alzheimerpatienter.

Forskarna gick sedan vidare med 20 patienter som samtliga utretts för alzheimer och där en del av dem, inte alla, fått alzheimerdiagnos. De kände inte till vilka patienter som fått diagnos. Genom att titta på uttrycket av de 18 proteinerna kunde man ställa samma diagnos som alzheimerutredningen kommit fram till i 18 av de 20 fallen. Hos en patient identifierade proteinerna alzheimer, medan utredningen inte gett diagnosen. I ett fall flaggade proteinerna inte för alzheimer, medan utredningen gjort det.

Författarna konstaterar att de avvikande nivåerna för de 18 signalproteinerna indikerar en systemisk dysreglering av bl a hematopoes, immunförsvar och apoptos hos alzheimerpatienterna. Rönen måste verifieras i större studier men är givetvis intressanta med tanke på de svårigheter som finns behäftade med att diagnostisera alzheimer.

Anders Hansen

läkare, frilansjournalist

Nat Med. doi:10.1038/nm1653

Mer extensiv kirurgi och optimerad undersökning av preparaten kommer också att leda till en mer korrekt stadielin-delning, där man hittar fler patienter med metastasering i lokala lymfkörtlar. Därigenom kommer andelen patienter som erbjuds adjuvant kemoterapi att öka, vilket i sin tur förbättrar överlevnaden.

Annika Sjövall

biträdande överläkare, med dr, Karolinska Universitetssjukhuset Solna

Sjövall A, et al. Colon cancer management and outcome in relation to individual hospitals in a defined population. Br J Surg. 2007;94:491-9.

Polydaktyli – en ciliär sjukdom

Oeri (1901) var den förste som beskrev det som efter 1933 kallas Kartageners syndrom efter dennes noggranna beskrivning: sinuit, bronkiektasier och situs inversus. Även spermier och tubor kan drabbas, och manliga patienter är ofta sterila.

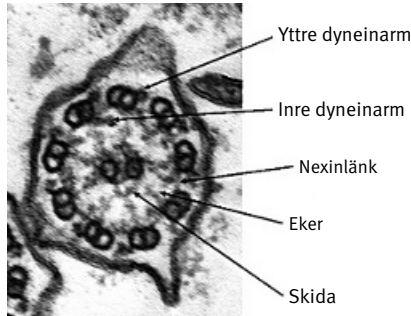
Sedan man funnit att deras spermier var orörliga visade Afzelius (1975) med elektronmikroskopi att cilierna i luftvägar och spermier var defekta. Situs inversus förklaras av att cilierna i den embryonala noden (Hensens nod) är orörliga. Då blir kroppens asymmetri slumpartad, och situs inversus uppträder i 50 procent av fallen.

Åtminstone 13 olika ciliedefekter har beskrivits. Vid några av dem är ciliernas rörlighet delvis bevarad. Därför förekommer situs inversus i mindre än 50 procent av fallen. Sjukdomen kallas nu primär ciliär dyskinesi och omfattar även fallen utan situs inversus.

De flesta av kroppens celler har endast en cilie, vilken som regel är orörlig och kallas primärt cilium, oftast med sensorisk funktion. Ett exempel är i näshinnans tappar och stavar. I blodceller tycks det inte finnas cilier. Det finns åtminstone 250 olika proteiner i cilierna. Dessa proteiner kan också finnas på andra ställen i cellerna. Sedan 2003 har man börjat förstå att många egendomliga syndrom beror på mutationer som drabbar cilierna. Situs inversus förekommer vid några av dessa. Manifestationerna blir mycket varierande, beroende på vilken del eller funktion av cilien som drabbas och på dess betydelse för organet eller vävnaden. Polydaktyli kan uppträda, möjligen för att vandrigen av celler inte registreras på rätt sätt av cilierna när extremiteterna bildas.

Exempel på ciliesyndrom är autosomal dominant och autosomal recessiv polycystnjure, Meckel-Grubers syndrom, Ushers syndrom och Jouberts syndrom. Vid fyra syndrom, nefronoftis (ingår även i Senior-Løkens syndrom), Alströms syndrom, orofacialdigitalt syndrom, som omfattar tio varianter, och Bardet-Biedls syndrom, drabbar mutationen centriol/basalkropp, ciliens rot-system.

Endast vid en av dessa ciliopatier förefaller besvär från respirationsvägarna vara vanliga, bl a sinuit och pneumoni, nämligen vid Alströms syndrom, men elektronmikroskopi av cilierna har inte rap-

Elektronmikroskopisk bild av tvärsnitt av normal cilie från näsan. De namngivna strukturerna kan saknas eller vara defekta vid primär ciliär dyskinesi. Med tillstånd av Acta Paediatrica. Foto: Birgitta Carlén

porterats. Vid Bardet-Biedls syndrom har astma beskrivits.

Nyligen fick vi ciliepreparat från näsa och bronker från ett syndromfall för diagnostik. Kliniskt föreligger likheter med såväl Bardet-Biedls syndrom som orofacialdigitalt syndrom, och dessutom från födelsen upprepade besvär från respirationsvägarna. Elektronmikroskopi visade ytterst få cilier, och de var normala. I flertalet celler låg basalkropparna, alltså just de strukturer som skall vara drabbade vid dessa två syndrom, långt nere i cytoplasman i stället för vid cellytan. I cytoplasman utformades ibland cilier och ofta cystor.

Vi föreslår termen »centriole/basal body disarray« för denna förändring. Inget sådant fall har tidigare beskrivits. Fler patienter med ciliopatier, särskilt med symtom från luftvägarna, bör naturligtvis undersökas med elektronmikroskopi av cilierna.

Mutationerna kan dock vara av sådan art att strukturella förändringar inte fångas med konventionell elektronmikroskopi. Det är sedan länge känt att cilierna i enstaka fall av Kartageners syndrom ser normala ut. Ljusedmikroskopisk immunfluorescens eller elektronmikroskopisk immuncytokemi kan kanske avslöja några sådana defekter, liksom genetik och proteomik.

Unne Stenram
professor emeritus,
Patologen,
Lunds universitet

Stenram U, et al. Orofacialdigital-like syndrome with respiratory tract symptoms from birth and ultrastructural centriole/basal body disarray. Acta Paediatr. 2007;96:1101-4.

Telomerens roll omvärderas

Telomeren består av en kort sekvens baspar, som upprepas ett stort antal gånger, lokaliserade i slutet av varje kromosom. Den har visats ha en stabiliserande funktion och skyddar genom från nedbrytning och från sammanslagning av olika kromosomer. Telomeren »klippas« också ned för varje celledelning, vilket begränsar antalet gånger en cell kan delas. Då kromosomerna i äldre individers celler visats ha kortare telomere än hos yngre individer har telomeren kopplats till åldrande.

Men nu visar en grupp forskare från Schweiz att telomeren även har en annan roll: den transkriberas nämligen till RNA-molekyler. Rönen presenteras i tidskriften Science. Forskarna gjorde upptäckten av en slump då de tittade på ett protein som bryter ned RNA och fann sekvenser av RNA som överensstämde med telomerens sekvens.

RNA-molekylerna fanns lokaliserade främst i anslutning till själva telomeren. Exakt vilken funktion dessa RNA-molekyler har är emellertid inte känt, men forskarna spekulerar över att de på något sätt skulle kunna påverka längden av själva telomeren. Rönen skulle kunna vara relevanta inom bl a onkologi, då telomerens funktion visats vara utslagen i vissa tumörer, något som bidrar till att cellerna kan delas okontrollerat. Den korta upprepade sekvensen troddes i sig – fram till den aktuella artikeln i Science – inte spela någon roll utom att den alltså skyddar kromosomen och förkortas vid varje celledelning.

Att telomeren utgör bas för RNA är inte den enda uppmärksammade nyheten kring telomeren. En studie presenterad i tidskriften Genes & Development, och som refereras i News@Nature, visar hur lång telomeren minst måste vara för att den ska fungera normalt. Studien visar att om telomeren inte består av minst 12,8 repeterade sekvenser på vardera sex baspar (vilket alltså ger en total längd på 77 baspar) så skyddas inte kromosomen utan riskerar att smälta samman med en annan kromosom.

Anders Hansen
läkare, frilansjournalist

Azzalin C, et al. Telomeric repeat-containing RNA and RNA surveillance factors at mammalian chromosome ends. Science. Epub 2007 Oct 4. Genes Devel. doi: 10.1101/gad439107 News@Nature. doi:1038/449515a